

Atıfta Bulunmak İçin / Cite This Paper: Özcan, S. (2019). "Amasyalı Gazilerin Kıbrıs Barış Harekâtı Hakkındaki Görüşleri", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (Ek Sayı 1): 1353-1366
Geliř Tarihi / Received Date: 17.09.2018 **Kabul Tarihi / Accepted Date:** 04.01.2019

Araştırma Makalesi

AMASYALI GAZİLERİN KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Selim ÖZCAN

Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü
selim.ozcan@amasya.edu.tr
ORCID ID:0000-0002-3737-8600

Öz

Kıbrıs Barış Harekâtı, adadaki Türklerin güvenliğini ve barışını sağlamak için yapılmış olup, Amasya'dan da bu harekâta katılan ve hayatta olan gazilerimiz bulunmaktadır. Bu çalışmada, araştırmaya katılan gazilerin görüşleri referans alınarak tarih bilincinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımının olgubilim deseninden yararlanıldı. Bu yöntem kapsamında yapılandırılmış mülakatlar yapıldı. Araştırmanın katılımcıları da Amasyalı Kıbrıs gazileridir. Yapılandırılmış görüşme formları veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Formda gazilerin kişisel, barış harekâtı hakkındaki ve askerlik sonrası hayatı ile ilgili bilgileri yer almaktadır. Veri toplama aracının güvenilirliği için, bulgular yorumlanmadan sunulmuş olup, verilerin sınıflandırılmasında gazilerin düşünceleri yer almıştır. Verilerin toplanmasında video kayıt cihazından yararlanılmıştır. Araştırmanın bulguları incelendiğinde, gaziler savaşın insanlık için yaşanmaması gereken bir olgu olduğunu, fakat zorunluluklarda ise kaçınılmaz olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca gazi olmalarından da gururlu olduklarını belirtmişlerdir. Günümüzün gençliği bu değerleri takdir ve şükranla yadedip, gazilerin ifade ettiği gibi "şehitlerin nurlu gazilerin ise onurlu" olduklarını unutmayıp saygı ile anmalıdır. Sonuçta, gazilerin yaşadıkları bu tecrübelerin gelecek nesillere aktarılması sağlanıp, hem milli tarihimiz açısından hem de tarihe ışık tutması bakımından tarih bilincinin oluşmasına katkı sağlayacağı gibi gençlere referans kaynağı olacağı aşikârdır.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Gazi, Kıbrıs, Barış Harekâtı, Tarih Bilinci.

AMASYA GHAZIS' VIEWS ABOUT THE CYPRUS PEACE OPERATION

Abstract

The Cyprus Peace Operation was designed to provide peace and security for the Turks on the island and Amasya also has veterans participating in this campaign and surviving. In this study, it was aimed to reveal the historical consciousness by taking the opinions of the Ghazi participating in the research as references. The qualitative research approach in our research utilized the pattern of occurrence. Under this method, structured interviews were conducted. Participants of the study are the Amasya Cypriot Ghazis. Structured interview forms were used as data collection tools. The form contains information about the personal, peaceful, and post-military life of the veterans. For the reliability of the data collection tool, the findings were presented without interpretation, and the opinions of the Ghazis were included in the classification of the data. The collection of data has also benefited from the video recorder. When the findings of the research are examined, the giants stated that war is a fact that should not be experienced for humanity, but it is inevitable when it is necessary. They also stated that they are proud of being a veteran. Today's youth remember these values with appreciation and gratitude and do not forget that they are "honorable of the martyrs of the martyrs" as the voices express. As a result, it is obvious that these experiences will be transferred to future generations and will be a reference source for young people as they will contribute to the formation of history consciousness both in terms of national history and in terms of history.

Keywords: Amasya, Ghazi, Cyprus, Peace Operation, History Consciousness.

1. GİRİŞ

Kıbrıs, Türk hâkimiyetinin başladığı 1207 yılına kadar Eski Mısır, Hitit, Miken, Fenike, Asur, Pers, Mekadon, Roma, Bizans, Arap (İslam), İngiliz, Lüziyan, Ceneviz ve Venediklilerin egemenliğinde kalmıştır (Bedevi, 1965: 14-38; Dündar, 1994: 8-26).

Türk hâkimiyeti ise 1207 yılında Anadolu Selçuklu Devleti ile başlayıp, (Merçil, 1993: 1359) Anadolu Beylikler döneminde Aydınoğulları, Karamanoğulları ve Hamitoğulları ile devam etmiştir (Turan, 1964: 236). 1471'den sonra da Osmanlı Devleti ada ile ilgilenmiştir (Erdönmez, 2004:7-8; Yıldırım vd., 2000: 12). II. Selim döneminde, Ağustos 1571'de Magosa'nın alınıp adanın fethinin tamamlanması (Emecen, 2016: 309; Bostan, 2001: 11-30), ve iskâna açılmasıyla da fiilen 307 yıl süren Osmanlı hâkimiyeti dönemi başlamıştır (Halaçoğlu,1993: 57-61).

Osmanlılar; fetih sonrası Türk hâkimiyetini sağlamlaştırmak, ekonomisini ve nüfusunu güçlendirmek amacıyla Anadolu'dan Türkleri hicret ettirerek, adanın Türkleşmesini sağlamıştır (Alasya, 1939: 55). Adadaki Rum halkına yönelik; ekonomik, eğitim, idari ve dini düzenlemelerde yapmışlardır. Ada halkı Osmanlı Devleti döneminin nihayetlendiği 1878 yılına kadar olan sürede, en rahat ve huzurlu dönemini yaşamıştır.

XIX. yüzyılın sonlarına doğru Rusya'nın başlattığı, 1877-1878 Osmanlı - Rus savaşı ve sonrasında imzalanan 3 Mart 1878'de Ayestefanos antlaşması İngiltere'nin Ortadoğu'daki emellerini tehdit etmeye başlaması, İngiltere'yi harekete geçirmiştir. Osmanlı Devleti'ne, Rusya'ya karşı 25 Mayıs 1878'de savunma ittifakı yapmayı teklif etmiştir (Satan, 2004: 56; Mütercimler, 2007: 74). Gelirinin Osmanlı hazinesine verilmesi şartıyla, Kıbrıs adasının "geçici olarak" İngiltere'ye verilmesi 4 Haziran 1878'de kabul edilmiştir. Böylece adada 1878 – 1914 yıllarında kiralık ve 1914 - 1960 yılların da ise ilhak şeklinde sürecek olan İngiltere dönemi başlamıştır. Fakat İngiltere daha sonraki süreçte bir daha adayı terk etmemiştir.

Yunanistan'ın 1829 yılında, Osmanlı Devleti'nden ayrılıp bağımsızlığını kazanması Kıbrıs'ın durumuna yeni bir boyut kazandırmıştır. Çünkü Yunanlıların 1814 yılında kurduğu "Filiki Eteriya" (Günay, 2005: 11) adlı gizli cemiyetin ant içtiği, "Megal-i idea" da bulunan on ilkeden biri Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılmasıdır (Mütercimler, 2007: 65; Hatipoğlu, 1988: 23-24). Bu örgüt adını 1894 yılında "Etniki Eterya" olarak değiştirmiştir (Mütercimler, 2007: 82).

Kıbrıs'ta; İngiliz yönetimiyle birlikte Rumlar, "Enosis" (Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılımı) için Yunanistan'ın yoğun destek ve tahrikliyle adanın ilhakı faaliyetlerini hızlandırmışlardır. Buna rağmen Kıbrıslı Türkler Enosis'e engel olma çabalarını 1914 yılına kadar sürdürmüşlerdir. Osmanlı Devleti, I. Dünya savaşına ittifak devletleri yanında girmesiyle İngiltere, 5 Kasım 1914'de adayı tek taraflı olarak ilhak ederek, idaresini de tamamen hâkimiyetine almıştır. Mili mücadele sonrasında, Türkiye Devletinin resmen

tanındığı Lozan'da, Kıbrıs'ın İngilizlere ait olduğu kabul edilmiştir (Erim, 1975: 3).

Rumlar da 1925 yılından 1959'a kadar adanın statusünü değiştirmek için tedhiş ve isyan faaliyetlerini artırmışlardır. İngiliz yönetimi de, Türkleri sindirmeye yönelik baskılara yönelmişlerdir (Keser, 2006: 148). Bu sırada ada yönetimi, 1931 isyanına kalkışan papazların adaya dönmelerine izin vermiştir. Asıl adı Michael Mouskos olan III. Makarios'unda 1948'de Kition (Limasol ve Larnaka) Piskoposu olarak adaya dönmesi ile yeni bir süreç başlamıştır (Gürel, 1984: 66-67).

Rumlar amaçları olan Enosis'e sahip olamayacaklarını anlayınca, Yunanistan'ın desteği ile 1953 yılında kurdukları "EOKA" yı (Kıbrıs Direnişi Ulusal Örgütü) 1 Nisan 1955'de harekete geçirerek eylemlerini başlatmışlardır (Yıldırım vd., 2000: 31). Kıbrıslı Türklerde, Enosis'e engel olmak için 1 Ağustos 1956'de "Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı"nı (TMT) kurmuşlardır (Yıldırım vd., 2000: 31).

İngiliz yönetimi, Rum şiddetine karşı "self-government" (taksim) üzerinde birliktelik sağlamaya çalıştıysa da kabul görmemiştir. Ardından İngiltere Başbakanı Mc Milan'da adanın Rum ve Türk tarafları ile birlikte İngiltere, Yunanistan ve Türkiye ile ortak idare edilmesi düşüncesini öne sürmüştür. Buna göre, Türk Başbakanı Adnan Menderes ile Yunanistan Başbakanı Karamanlis, 11 Şubat 1959'da Zürih anlaşmasını imzalayarak Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasında ilk adımı atmışlardır. Kıbrıs Türk ve Rum liderleri de 19 Şubat 1959'da Londra anlaşmasını imzalayarak üç devletin garantörlüğün de Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasını kabul etmişlerdir. Bu antlaşmalara dayanarak hazırlanan Kıbrıs Anayasası'nın kabul edilmesiyle de 15 / 16 Ağustos 1959 gece yarısı "Kıbrıs Cumhuriyet" inin kurulduğu resmen ilan edilmiştir (Yıldırım vd., 2000: 31-32; Mütercimler, 2007: 67). Yunanistan "Enosis", Türkiye "taksim" tezinden vazgeçerek, Egemenlik ve Bağımsızlık iki topluma ortaklaşa verilmiştir.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 6 Nisan 1960 tarihinde kabul edilen anayasası, Türk toplumuna eşit statülü kurucu ortaklık hakkı tanımıştır. Anayasanın en önemli özelliklerinden birisi, adanın diğer bir devlet ile birleşmesine, yani Enosis'e imkân vermemesi idi. Anayasaya göre; Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı'na Makarios, yardımcılığına Kıbrıs Türk Toplum Lideri Dr. Fazıl Küçük getirilmiştir. Fakat Cumhuriyetin kurulmasıyla başlayan ve 1963'e kadarki süreçte yaşanan olaylar adayı hızlıca bölünmeye doğru sürüklemiştir.

Bu dönemde Makarios, Enosis'i zor kullanarak gerçekleştirmek ve Türk varlığını kesin olarak sonlandırmak için 21 Aralık 1963'te "Akritas Planını" nı uygulamaya geçirmiştir (Keser, 2006: 268). Bu katliama karşı direnerek, kahramanlık gösteren Türkler "mücahit" olarak isimlendirilmiştir (Keser, 2006: 274). Kanlı Noel olayları da denen bu katliam, 25 Aralık 1963'te Türkiye garantörlük hakkını kullanarak, Türk jetleri Lefkoşa üzerinde alçak uçuş yaparak ateşkesi

sağlamasıyla durdurulmuştur (Yıldırım vd., 2000: 35). Olaylar sonrasında 29 Aralık 1963'te İngiliz kuvvetleri Lefkoşa'yı ikiye ayıran Yeşil Hat'a girmişlerdir. Böylece Lefkoşa olayları ile Kıbrıs'ın bölünmesi başlamıştır (Mütercimler, 2007: 138).

Kıbrıs'taki çözümü Enosis'te gören Rumlar, eylemlerini sürdürerek EOKA örgütü Grivas komutasında, 7 Ağustos'ta Erenköy' de katliama başlamışlardır. Türkiye'nin 8 Ağustos'ta uçakları ile olaya müdahil olmasıyla ateşkes sağlanmıştır. Uçağı isabet alan ve paraşütle inmeyi başaran, yaralı olarak Rumlara esir düşen Pilot Yzb. Cengiz Topel daha sonra şehit olmuştur (Mütercimler, 2007: 156-157; Keser, 2006: 385). Bu gelişmeler üzerine TBMM Kıbrıs'a müdahale kararı almıştır. Fakat Türk hükümetinin bazı isteklerinin Yunanistan kabul ettirmesiyle harekât önlenmiştir.

Ada Türkleri de, 28 Kasım 1967'de Dr. Fazıl Küçük 'ün başkanlığında "Geçici Kıbrıs Türk Yönetimi" ni kurmuşlardır. Buna rağmen, iki toplum arasındaki görüşmeler 15 Temmuz 1974'te Nikos Sampson'un yaptığı darbeye kadar devam etmiştir (Yıldırım vd., 2000: 38). Yunan Hükümeti'nin "Başkanlık Harekât" adı ile yaptığı bu darbe sonrasında Cumhurbaşkanlığına Nikos Sampson'u getirilmiştir. O da aynı gün "Kıbrıs Helen Cumhuriyetini" ilan ederek, Enosis'e giden yolda önemli bir adım atmıştır.

Türkiye, yaşananlar üzerine girişimlerinin sonuçsuz kalmasıyla, Kıbrıs Türkünü korumak amacıyla, Garanti Anlaşması'nın IV. maddesine dayanarak, 20 Temmuz 1974'te Kıbrıs Barış Harekâtı'nı başlatmıştır. 22 Temmuzda BM Güvenlik Konseyi'nin ateşkes kararını kabul etmesiyle harekât sonlandırılmıştır.

Ateşkes sonrasında Türkiye, İngiltere ve Yunanistan dışişleri bakanları 25-30 Temmuz 1974 tarihlerinde Cenevre'de konferansta bir araya gelmişlerdir. Türk tarafının istekleri konferansta kabul görmüştür. 8 Ağustos'ta II. Cenevre Konferansı'nın yapıldığı esnada Rumlar, ilk konferansın kararlarını yerine getirmedikleri gibi tedhiş faaliyetlerini sürdürüp, II. konferansta oyalama taktiği izlenmeleri, Türkiye'ye Yunan-Rum ikilisiyle anlaşmanın mümkün olamayacağını gösterip, II. harekât kararının alınmasını ortaya çıkarmıştır. 14-16 Ağustos tarihlerinde gerçekleşen harekât sonrası, bir taraftan Magosa'ya diğer taraftan Lefke'ye ulaşılarak Türklerin sınırları çizilmiştir. Sonuçta; Kıbrıs Barış harekâtının çizdiği sınırlar, Türk tarafına devlet kurma hakkını verdiği için 13 Şubat 1975'de "Kıbrıs Türk Federe Devleti" kurulmuştur.

Tarih bilinci, bir milletin sahip olduğu bütün değerlerin, kimler tarafından nasıl ve hangi mücadelelerden sonra elde edildiğini kavramalarını sağlamaktadır. İşte bu bağlamda toplumun birlik ve bütünlüğünün sağlanabilmesi için genç nesillerin tarih bilincine sahip olmalarında tarihi olayları bizzat yaşayanların sözel anlatımlarının ve sözel tarih çalışmalarının önemli bir yeri vardır. Dolayısıyla Kıbrıs Barış Harekâtı'na bizzat katılan

gazilerin de yaşadıklarını anlatmalarının tarih bilincinin ortaya çıkmasında önemi büyüktür.

Bu araştırmanın temel amacı, Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan Amasyalı gazilerin görüşlerinin neler olduğunu tespit etmektir.

2. YÖNTEM

Nitel araştırma yaklaşımının kullanıldığı bu çalışmada, günlük yaşantıda sıkça karşılaşılan ancak detaylı bilgi sahibi olunmayan ya da üzerinde çok düşünilemeyen durum, hadise veya deneyim gibi olguları araştıran olgu bilim metodundan yararlanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu yöntem kapsamında yapılandırılmış mülakat formu düzenlenmiştir.

2.1. Katılımcılar

Çalışmanın katılımcılarını, Amasya'daki Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan 20 Kıbrıs gazisi oluşturmaktadır. Gazilerin isimleri G1, G2, G3, G4 ... şeklinde kodlanmıştır.

2.2. Veri Toplama Aracı

Yapılandırılmış görüşme formları veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Formda gazilerin Kıbrıs Barış Harekâtı hakkındaki görüşleri ile ilgili sorular yer almaktadır. Veri toplama aracının geçerliliği için uzman görüşüne başvurulmuştur. Bu doğrultuda tarih alanında uzman 3 öğretim üyesi, 2 sosyal bilgiler öğretmeni ve ölçme değerlendirme alanında 1 uzman öğretim üyesinin görüşü alınmıştır. Bu görüşler doğrultusunda veri toplama aracına son şekli verilmiştir. Verilerin toplanması video kayıt cihazı ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracında şu sorular yer almaktadır:

- 1- Kıbrıs Barış Harekâtı'nın hangisine katıldınız?
- 2- Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılmanızın sebepleri nelerdir? Açıklar mısınız?
- 3- Kıbrıs Barış Harekâtı esnasında yaşadıklarınız nelerdir? Açıklar mısınız?
- 4- Kıbrıs Barış Harekâtı hakkında hissettikleriniz nelerdir? Açıklar mısınız?
- 5- Gazilik hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Açıklar mısınız?

2.3. Veri Toplama Süreci

Veriler şu şekilde toplanmıştır: Öncelikle Amasya'daki Muharip Gaziler Derneği'nden gazilerin iletişim bilgileri alınmıştır. Gazilerle görüşülerek randevu talebinde bulunulmuştur. Daha sonra görüşme esnasında gazilere sorulmak amacıyla yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Video çekimi için gaziler evlerinde tek tek ziyaret edilerek, görüşmeler yapıp anlatımlarının kayıtları tutulmuştur.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde betimsel analiz yönteminden yararlanılmıştır. Bu analiz

yönteminde temel amaç, elde edilmiş olan bulguların özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Veriler video formatında kayıt altına alındı. Daha sonra bu video kayıtlar dinlenerek yazıya döküldü. Bu analizde kategoriler önceden belirlenmiştir. Kategorilerin içine girebilecek şekilde gazilerin benzer ifadeleri anlamlı bir şekilde kodlanmıştır. Kod ve kategorilerin uyumuna dikkat edilmiştir. Verilerin analizi neticesinde 5 kategori meydana getirildi. Bunlar, gazilerin Kıbrıs Barış Harekâtı'nın hangisine katıldıkları, Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılma sebepleri, Kıbrıs Barış Harekâtı esnasında yaşadıkları, Kıbrıs Barış Harekâtı hakkında hissettikleri, gazilerin gazilik hakkındaki görüşleridir.

3. BULGULAR

Bu bölümde, gazilerle yapılan mülakatlar sonucunda ortaya çıkan verilerden oluşturulan kategorilere ait tablolar ve gazilerin birebir yaşadıkları ve şahit oldukları olaylara ilişkin görüşleri yer almaktadır.

3.1. Gazilerin Kıbrıs Barış Harekâtının Hangisine Katıldıkları İle İlgili Bulgular

Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan gazilerin savaşta hangi harekâta veya cephe gerisinde buldukları Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Gazilerin Kıbrıs Barış Harekâtı'na Katılım Durumları

Gaziler	I. Harekâta Katılanlar	II. Harekâta Katılanlar	Cephe Gerisinde Bulunanlar
G1	Katıldım	Katıldım	-
G2	-	Katıldım	-
G3	Katıldım	Katıldım	-
G4	Katıldım	Katıldım	-
G5	Katıldım	-	-
G6	Katıldım	Katıldım	-
G7	-	-	Din Görevlisi
G8	Katıldım	Katıldım	-
G9	-	-	Meteoroloji Görevlisi
G10	Katıldım	Katıldım	-
G11	Katıldım	-	-
G12	Katıldım	Katıldım	-
G13	-	Katıldım	-
G14	Katıldım	Katıldım	-
G15	-	-	Posta Görevlisi
G16	-	Katıldım	-
G17	Katıldım	-	-
G18	Katıldım	-	-
G19	Katıldım	Katıldım	-
G20	-	Katıldım	-

Tablo 1 incelendiğinde, 9 gazinin her iki harekâta da katıldığı, I. Harekâta 7 gazinin, II. Harekâta da 7 gazinin katılmadığı görülmektedir. Ayrıca, 4 gazi ise cephe gerisinde görev aldığı anlaşılmaktadır.

3.2. Kıbrıs Barış Harekâtı'na Katılma Sebepleri İle İlgili Bulgular

Gazilerin Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılma sebepleri ile ilgili bulgular Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Gazilere Göre Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Nedenleri

Görüşler	Gaziler
Kıbrıs'taki soydaşlarımızı Rumların katliamlarından kurtarmak	G1, G5, G7, G10, G12, G14, G16, G19,
Kıbrıslı Türkleri hürriyetlerine kavuşturmak için	G2, G4, G5, G8, G9, G10, G12 G13, G17, G20
Barışın ve güvenliğin sağlanması için	G3, G5, G6, G7, G8, G11, G13 G16, G19, G20
Enosis'in (Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı) gerçekleşmesine mani olmak	G5,G9, G14, G17
Türkiye'nin çıkarlarını korumak	G4, G6, G8, G12, G13, G14
Türkiye'nin almış olduğu garantörlük karar sonucu	G1, G3, G6, G9, G12, G15, G17, G19
Kıbrıslı soydaşların sıkıntılarını ve üzüntülerini sonlandırmak	G2, G4, G5, G9, G10, G12, G13, G16, G18, G20
Düşmanı yok etmek ve zafer kazanıp barışı tesis etmek	G3, G9, G13, G18, G20
Soydaşlarımızı Palikaryaların zulmünden kurtarmak	G6, G15, G17

Tablo 2 incelendiğinde, gazilerin genelde Kıbrıs'taki Türklere zulüm ve katliam yapıldığı, hürriyetlerinin kısıtlandığı, mallarının ve topraklarının gasp edilmek istendiği görüşünü dile getirmişlerdir. Gaziler bu gelişmelerin, Türkiye'nin izlediği siyaset doğrultusunda harekâta katılmalarına sebep olduğunu ifade etmişlerdir. Gaziler bu düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

G5: *“Adadaki Türkleri Rumlar katlediliyorlardı. Bu soydaşlarımızı kurtarmak ve Türklerin güvenliğini sağlamak için bu harekâta katıldım.”*

G7: *“Öncelikle Türklere ve Rumlara barış getirmek ve Kıbrıs'taki barışı tesis etmek için harekâta katıldım.”*

G10: *“Milletim için, Türkiye ve insanlık için bu Barış Harekâtı'nda yer aldım.”*

G14: *“Kıbrıs'ı Yunanlılara vermemek ve Enosis'e engel olmak için bu harekâta bulundum.”*

G16: *“Adadaki Türk varlığının devamının sürmesi için hareketin ikisinde de bulundum.”*

G19: *“Kıbrıslı Türklerin çektikleri sıkıntı ve üzüntülerini sonlandırıp bağımsız ve hür olmalarını sağlamak için katıldım.”*

3.3. Gazilerin Kıbrıs Barış Harekâtı Esnasında Yaşadıkları İle İlgili Bulgular

Gazilerin Kıbrıs Barış Harekâtı esnasında şahit oldukları ve unutamadıkları olaylar ilgili bulgular Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Kıbrıs Barış Harekâtı Esnasında Yaşananlar İle İlgili Görüşler

Görüşler	Gaziler
Gökyüzünden üzerimize yağmur gibi mermi, bomba ve topların yağması	G3, G7, G11, G14, G17, G20
Yiyecek sıkıntısının yaşanması	G1, G2, G4, G6, G8, G12, G13, G14, G15, G16, G19
Hem içme hem de temizlik için su sıkıntısı ile karşılaşılması	G1, G3, G5, G6, G7, G9, G11, G12, G13, G15, G18
Rumların yağmalayıp talan ettiği Türk köylerinin gözlemlenmesi	G2, G3, G6, G7, G9, G11, G12, G13, G15, G17, G20
Mücahitlerin hem cephe hem de meskûn mahalde rehberlik görevinde bulunması	G1, G3, G6, G10, G13, G16, G18, G19
Geçtiğimiz köylerde Türk halkının bizi kurtarıcı gibi sevinçle karşılaması	G4, G8, G9, G11, G14, G16, G17, G19
Esir alınan Rumların esir toplama kamplarına götürülmesi	G3, G5, G7, G10, G13, G16, G19
Makinalı tüfeklerin atış yapması için Rumların tüfeklere hayvanları bağlamaları	G5, G9, G11, G14, G16, G18, G20
Banyo ve çamaşır sıkıntısı çekilmesi	G1, G3, G5, G6, G8, G9, G10, G13, G14, G17, G19
Barış gücünün ikiyüzlü davranarak Rumlardan yana tavır sergilemesi	G2, G6, G9, G12, G15, G17, G20
Okullarda ve resmi dairelerde Türk düşmanlığı ile ilgili tabloların yer alması	G5, G9, G15, G18, G20
Komutanlar tarafından harekât öncesi ailelere mektup yazılmasının istenmesi	G3, G5, G9, G11, G
Dinlenmek için saman balyalarının üzerinde uyunması	G7, G13, G15, G17, G19

Tablo 3 incelendiğinde, Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında genel olarak gazilerin yiyecek, su, banyo ve çamaşır gibi sıkıntılar çektikleri, bunun yanında Rumların çekilirken yaptıkları tahribat, yağmalama ve talanı gördüklerini, okul gibi resmi kurumlarda Türk düşmanlığı yaptıklarını ve mücahitlerin kendilerine yaptıkları rehberliğe şahit olduklarını söylemişlerdir. Gaziler bu düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

G1: “*Cephede mevzideyken silah arkadaşım top mermisi ile yaralandı, onu tedavisi için sırtımda sürüyerek mevzi içerisinde cephe gerisine taşıdım.*”

G3: “*Esir aldığımız Rum subayı ile sohbet etmemize kendileri esirleri katlettiklerinden hayret etti. Bir de harekâta Allah Allah nidalarımızdan korktular.*”

G8: “*II. harekât esnasında engel ile karşılaşmadık, Rumlar önümüzden sürekli geri çekildiler.*”

G11: “*Cephede mevzideyken manevi güçlerin bizlerle beraber olduğunu hissettik. Çünkü bir ineğin kovmamıza rağmen sürekli yanımıza gelmesi ve bir yılanın yanımızda olmasına rağmen bize zarar vermemesini bu düşüncenin göstergesi olduğunu algıladım.*”

G13: “*Esir düşen din görevlisi papazın itirafı Kıbrıslı Türklere yapılanları doğrulamaktadır. Şöyle ki Türklere çok şey çektirdiklerini söylemekten çekinmediğine şahit oldum.*”

G15: “*Harekât esnasında Rum askerlerinde MKE (Türkiye Makine Kimya Endüstri Kurumuna ait) markalı mermiler görmek beni çok üzdü.*”

G18: “*Türk köylerinden geçerken yaşlı kadınların bizlere hem sevgi gösterip hem de yiyecekler ikram etmelerine çok duygulandım.*”

3.4. Gazilerin Kıbrıs Barış Harekâtı Hakkında Hissettikleri İle İlgili Bulgular

Gazilerin Kıbrıs Barış Harekâtı hakkında hissettikleri olaylar, duygular ilgili bulgular Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Gazilerin Kıbrıs barış harekâtı hakkında hissettikleri ile ilgili görüşler

Görüşler	Gaziler
Meselelerin barışla çözülmesi savaşın insanlık için son çare olması	G2, G4, G6, G8, G10, G11, G12, G15, G17, G19
Savaşın milletin ve devletini varlığını ve geleceğini koruması	G6, G8, G12, G13, G16, G18
İnsanlar kardeşçe yaşamalı, Dünya’nın bütün insanlığa yeterli olması	G3, G5, G6, G9, G12, G13, G14, G17, G19
Savaşın insanlar için psikolojik olarak olumsuz olması	G6, G7, G9, G12, G15, G18
Herkesin doğuştan yaşama hakkının bulunması	G6, G8, G9, G10, G11, G13, G15 G16, G18, G20
Savaşın insanlık ve canlılar için katliam olması	G1, G2, G7, G10, G11, G12, G14, G17, G19
Savaştan iki tarafında olumsuz olarak etkilenmesi	G3, G5, G9, G15, G17, G18, G20
Savaşın acı ve yaşanmaması gereken bir duygu olması	G1, G3, G5, G6, G12, G14, G16, G19

Tablo 4 incelendiğinde, gaziler savaşın insanlık adına tasvip edilemeyeceğini, devletlerin aralarındaki meselelerini anlaşarak barış yolu ile çözümlenmesi gerektiğini dile getirmişlerdir. Aynı zamanda herkesin doğuştan yaşama hakkı olduğunu, çıkarın ve menfaatin ikinci planda gelmesi gerektiğini ve savaşın her iki tarafa da büyük yaralar açtığını ve bütün canlıları etkilediğini vurgulayarak en güzel şeyin insanca yaşamak ve dünyanın herkese yetecek kadar büyük olduğunu belirtmişlerdir. Gaziler bu düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

G2: “*Vatanım milletim, dinim için tekrar gene hiç çekinmeden savaşaçağımı belirtirim.*”

G6: “*Keşke savaş olmasa, dünya Türkiye çok güzel. İnsanlar kardeşçe yaşamalı, insanın yaşama hakkı var. Benim dileğim savaştaki feryatları kimsenin duymaması. Feryat duymak çok zor. Türkiye’ye, dünyaya barış gelsin.*”

G9: “*Savaş iyi bir şey değil, barış amacıyla yapılıyor ama yazık çok ölüm oluyor. Savaş en son olay olmalı. Barış sağlanamazsa savaş kaçınılmaz.*”

G12: “*Savaş canlılar için iyi bir şey değil. Psikolojik olarak da çok olumsuz bir şey. Düşman da olsa insanın yaşama hakkı olmalı.*”

G14: “*Savaş insanlığın kabul etmeyeceği bir şey. Yaşamak için öldürüyorsun ama bunu ben tasvip etmiyorum. İnsanlar birbirini öldürmesin güzel güzel yaşasın. Savaş katliamdır. Çıkar savaşı, petrol savaşı iyi bir şey değildir.*”

G15: “*Savaşızsız dünya için devletlerin meselelerini masa başında çözmesi çok daha iyi olur. Savaşta iki tarafta mağdur oluyor. Savaş asla istenecek bir şey değil.*”

G19:” *İnsanlık dünyanın herkes için yeterli olduğunu anlamalı, herkesin yaşamak en doğal hakkı olduğunu da bilmeli yoksa çok canlar yok oluyor.*”

3.5. Gazilik Hakkındaki Düşünceler İle İlgili Bulgular

Kıbrıs Barış Harekâtı gazilerinin gazilik hakkındaki düşünceleri ile ilgili bulgular Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. Gazilik Hakkındaki Düşünceler İle İlgili Görüşler

Görüşler	Gaziler
Gazilik şerefli, haysiyetli ve onurlu olduğundan gururla taşınmalıdır.	G1, G2, G4, G5, G6, G7, G9, G10, G12, G14, G15, G17, G19
Gazilik herkese nasip olmayan bir mertebedir.	G2,G3, G4, G5,G7, G9, G13, G16, G18, G20
Vatan müdafaasında mücadele edip sağ kalanlara “gazi” denir.	G3, G7, G9, G10, G11, G14, G15, G17, G19
Gazilik en yüksek dini bir makam	G1,G3, G6, G9, G11,G12, G15, G17, G19,
Liderimiz Atatürk’ün unvanı olması	G5, G9, G11,G13, G15, G17, G19, G20
Milli ve dini kaynaklı olması	G3,G4, G6, G9, G11, G14, G16, G18
Gazilik saygı duyulması ve anlaşılması gereken mertebedir	G3, G5, G7, G9, G11,G13, G16, G19, G20
Gazilik insanın şeref ve onur belgesidir.	G2, G6, G7, G10, G12, G15, G17, G18
Gaziler toplumun varlığı ve devamının göstergesidirler	G1, G3,G5, G8, G10,G11, G13, G16, G19
Gazi olmaktan mutluluk duymaktayım.	G2, G4, G6, G9, G12, G15, G17, G20

Tablo 5 incelendiğinde, gazilerin onurla ve şerefle, Atatürk’ün unvanı olmasından da gururla bu payeyi taşıdıklarını, gazi olmalarına rağmen her zaman mücadeleye hazır olduklarını, toplumdan saygı ve sevgi beklediklerini söylemişlerdir. Gaziler bu düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

G3: “*En büyük mertebe şehitlik, ondan sonra gelen ise gaziliktir.*”

G5: “*Şehitlik ve gaziliğin dinimizde müstesna yeri vardır. Vatan sevgisi olarak gaziliği önemsiyorum.*”

G9: “*Gazilik onurlu bir duygudur. Türk’üz, Müslümanız dinimizde yeri büyüktür. Gurur vesilesidir. Devletimiz her zaman var olsun. Yurtta sulh cihanda sulh.*”

G10: “*Şehitler nurlu, gaziler ise onurludur.*”

G12: “*Gaziler onurlu, şerefli bir payedir. Gazi onurlanmış askerdir. Vatanın milletin hizmetindeyiz. Bir gün çağırılırsam yine tereddütsüz giderim.*”

G13: “*Atatürk’ün unvanından dolayı gurur duyuyorum.*”

G17: “*Gazilik unvanını taşımaktan mutluyum, toplumumda bu mutluluğuma saygı duyarak katkı vermesini bekliyorum.*”

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Kıbrıs Barış Harekâtına katılan gazilerin görüşlerinin alınıp değerlendirildiği bu çalışmada, öğrencilerde tarih bilincinin oluşması için ortaya çıkan sonuçlar bu bölümde tartışılarak ortaya konulmuştur.

Gazilerin çoğunluğu iki barış harekâtına da katılmıştır. Bunun yanında uçaklara hava tahmin raporu sunan meteoroloji görevlisi, dini vecibelerin yerine getirilmesi için din görevlisi ve askeri birlikler arasındaki iletişimi sağlayan görevi yapan gaziler de yer almıştır.

Gazilerin görüşleri değerlendirildiğinde, Kıbrıslı Türkleri hürriyetlerine kavuşturmak, Türkiye'nin çıkarlarını korumak, düşmanı yok etmek ve zafer kazanıp barışı tesis etmek, geçilen köylerde Türk halkının gazileri kurtarıcı gibi sevinçle karşılaması, barış gücünün ikiyüzlü davranarak Rumlardan yana tavır sergilemesi, savaşın milletin ve devletini varlığını ve geleceğini koruması ve gaziler toplumun varlığı ve devamının göstergesidirler gibi milli bilinci ortaya koyan ifadeler belirtmişlerdir. Bu ifadelerde toplumların geleceği ve muasır milletler içerisinde yer alabilmeleri için tarih bilincinin gerekliliğini göstermektedir. Aynı zamanda, toplumun birliği ve bütünlüğü için gazilerin aynı düşünceleri yansıtması bakımından önemlidir. Bu düşüncelerin eğitim ile genç nesillere kazandırılmasının toplumun geleceği için gerekli olduğu düşünülmelidir. Dolayısıyla, yapılan çalışmalarda bu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir (Ayaz, 2009: 8; Gökkaya, 2001: 232; Özdemir, 2017: 121; Sezginsoy ve Akkoyunlu, 2011: 411; Tekeli, 2000: 14).

Kıbrıslı Rumların Enonis'i gerçekleştirmek için adada yaptıkları zulüm ve katliamı engellemek, soydaşlara barış ve hürriyet getirmek üzere devlet siyaseti gereği çıkarma harekâtı Türkiye'nin garantörlük hakkını kullanarak gerçekleştirdiği gaziler tarafından belirtilmiştir. Böylece, Rumların emellerine engel olunup adada Türklerin hür ve müstakil yaşamalarına zemin hazırlanmıştır. Arseven, Dervişoğlu ve Uludağ (2015) yapmış oldukları çalışmada, lisede öğrenim gören 9. 10. ve 11. sınıf öğrencilerinin “geçmişteki tarihi olayları bugün yaşadığı olaylarla ya da dünya ile ilişkisini kuramadığı ve sorunları çözmeye kullanamadıkları için tarihi bilinçlenme sürecine yetersiz oldukları” sonucuna ulaşmıştır. Bir millete mensup insanların milli bir benliğe sahip hale gelmeleri, bu insanların ortak tarih bilinci ile hareket etmeleri ile milli tarih şuurunu elde etmek bu açıdan önemlidir (Güngör, 2003: 76). Dolayısıyla, Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan gazilerin yaşadıkları olayların günümüze ışık tutması ve gençlerin bu olaylardan bir pay çıkarmaları açısından bu araştırma önemlidir. Atatürk'ün deyişiyle, tarih bilinci zengin bir geçmişe sahip olan milletlerin birlikte yaşama hususunda ortak arzu ve kabulde samimi olan insanların birleşmesinden ortaya çıkan önemli bir duygudur (Genel Kurmay Başkanlığı, 1988).

Gaziler harekâtlar esnasında çok zor şartlar altında yaptıkları mücadele ile adada Rumların uyguladıkları insanlık dışı muamelelere engel olarak, Türklere daha medeni ve insani yaşama hakkı getirmek için harekâta katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu da Türklere ancak Türkün dost olabileceğini göstermektedir. Türk'ün tarihinde bu duruma hep şahit olunmuştur. Dolayısıyla bu bilinç genç nesiller tarafından da idrak edilmeli ki toplumdaki birliktelik ve bütünlük sürekli olabilsin. Ulusoy (2009) ve Gökkaya ve Yeşilbursa (2009) yapmış oldukları çalışmalarda, genç nesillerin tahini mekânlara geziler düzenlenmesi ile tarih bilinci ve toplum içinde birlik beraberlik kazandığını ifade etmektedirler. Böylece kazanılan bütünlük diğer toplumlar üzerinde caydırıcılık oluşturabilir. Dolayısıyla, geçmiş ve bugün arasında bağlantı kurularak millî birlik, bütünlük ve beraberliğin önemi anlaşılmış olur (TTKB, 2011).

Gaziler savaş hakkındaki düşüncelerine şu şekilde yer verilmiştir. Savaşın devletin ve milletin geleceği için elzem olduğunu ama öncelikle devletlerin meselelerini karşılıklı görüşerek barış içerisinde halletmeleri gerektiğini söylemişlerdir. Gerek duyulduğunda ise vatan ve millet için savaşılması gerektiğinin de şart olduğunu belirtmişlerdir. Bunun için de çekinmeden mücadeleye gideceklerini ifade etmişlerdir. Yoksa bu duygular haricindeki savaşın katliam olduğunu dile getirmişlerdir. Vatan şairi Namık Kemal de “Hazır ol cenge eğer istersen sulh-u selâh” sözü de bu düşünceleri teyit etmektedir. Dolayısıyla, genç nesiller barışın yaşanması için savaşa da hazırlıklı olmanın gerekli olduğu bilincinde olmalıdırlar. Bu bilinç ancak tarihi geçmişten öğrenilip hayata geçirilebilmesiyle mümkün olur.

Tarih, kişilerin geçmişini ve kültürel mirasını öğrenmesine, geçmişte yaşananlara şahit olup, milli bir kimlik oluşturarak milli hasletlerinin kuvvetlenmesine yardımcı olmaktadır. Tarih bilinci ise, bireyin içinde bulunduğu toplumun bir parçası olduğu gerçeğini ve bireye geleceğe bakış açısı konusunda bir sorumluluk kazandırmaktadır (Özdemir, 2017: 121; Tekeli, 2000: 14). Aynı zamanda, öğrencinin geçmişini kendi düşünceleri doğrultusunda analiz ederek irdelemesi, tarih bilincini kazanmasında önem arz etmektedir (Ayaz, 2009: 8; Sezginsoy ve Akkoyunlu, 2011: 411).

Türk'ün milli ve dini düşüncesi doğrultusunda savaş sonrasındaki en büyük makam önce şehitlik sonra ise gaziliktir. Harekâta katılan Mehmetçiklerden bu iki mertebeye ulaşanlar olmuştur. Onurlu bir mertebeye erişmiş olan gazilerimizle yaptığımız görüşmelerde onlar da şerefli, onurlu ve haysiyetli bu makama ulaşmalarından dolayı son derece memnun ve gururlu olduklarını bize gururla ifade etmişlerdir. Ayrıca, genç nesillerin gazilerin sahip oldukları bu onurlarına layık davranmalarını ve bu duyguyu çok iyi algılayarak gazilere gereken saygıyı göstermelerini beklediklerini dile getirmişlerdir. Kendilerinin verdikleri

mücadeleler sonrasında var olduklarının unutulmaması gerektiğini vurgulamışlardır. Atatürk'ün taşıdığı gazi unvanına layık olmaktan da mutlu olduklarını belirtmişlerdir.

Sonuç olarak, genç nesillerde tarih bilincinin oluşturulmasının ve güçlendirilmesinin milli bir hedef haline getirilmesi büyük bir önem arz etmektedir. Çünkü bir millet için tarih bilinci, kendi geçmişini bilmek, geçmişindeki yaşadığı olumlu veya olumsuz hiçbir önemli olayı unutmamak, onlardan ders çıkarıp geleceğe emin adımlarla yürümesinden geçmektedir. Bilinçlenmenin kaynağı, tarih olduğuna göre disiplinler arası bir ders olan sosyal bilgiler derslerinin tarih konularının ve tarih dersinin öğrencilere kavratılmasının önemi takdir edilip üzerinde çok ciddi durulmasının aşikâr olduğu unutulmamalıdır. Cumhuriyeti gençliğe emanet eden Mustafa Kemal Atatürk'te, derin bir tarih bilincine sahip olarak, Türk tarihine derin bir bakış ve tarih önünde yüksek bir sorumluluk duygusunun olması gerektiğini belirlemiştir. “Evvellâ millete tarihini, asil bir millete mensup bulunduğunu, bütün medeniyetlerin anası olan ileri bir milletin çocukları olduğunu öğretmeliyiz.” demiştir (Başar, 1981: 122).

5. ÖNERİLER

Toplumdaki birlikteliğin oluşturulabilmesi için genç nesillerin tarih bilincine sahip olmaları zorunludur. Bunun için geçmişin tecrübelerinin gençlerimize aktarılması gereklidir. Bunun da yaşanan tarihi olaylar vasıtasıyla olacağı aşikârdır. Bu itibarla tarihi olayları yaşayan gaziler, mekânlar ve eserler gibi birinci elden kaynaklar çok önem arz etmektedir. Bu çalışmada, gazilerimizin şahit olduğu tarihi hakikatler disiplinler arası bir ders olan sosyal bilgiler dersinin tarih konularında ve tarih derslerinde somut olarak yer almalı ki, genç nesillerin kişilik ve kimliklerinin oluşmasına etki etsin ve mensup olduğu milletin ferdi olmaktan gurur duysun. Dolayısıyla gazilerin yaşadığı bu tarihi olayın tecrübelerinden faydalanıp, zengin Türk tarihi içindeki yeri genç nesillere çok iyi kavratılmalı ki onların bilinçlenmelerine katkı sağlanmış olsun.

KAYNAKÇA

- Alasya, H. F. (1939). *Kıbrıs Tarihi ve Belli Başlı Antikiteleleri*. Lefkoşa.
- Arseven, A., Dervişoğlu, F. M. ve Cengizhan, Uludağ (2015). Ortaöğretim 9., 10. ve 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarihe İlişkin Algıları Ve Tarih Bilinci Oluşumlarının İncelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 4(1), 65-82.
- Ayaz, T. (2009). *Milli eğitim şûralarında tarih öğretimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Başar, A. H. (1981). *Atatürk'le Üç Ay ve 1930'dan Sonra Türkiye*. Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi.
- Bedevi, V. (1965). *Kıbrıs Tarihi*. Lefkoşa: Kıbrıs Türk Tarih Kurumu.
- Bostan, İ. (2001). "Kıbrıs Seferi Günlüğü ve Osmanlı Donanmasının sefer Güzergâhı", *Dünden Bugüne Kıbrıs Meselesi*, İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı.
- Dündar, R. (1998). *Kıbrıs Beylerbeyliği*. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Malatya.

- Emecen, F. (2016). *Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Erim, N. (1975). *Bildiğim ve Gördüğüm Ölçüler İçinde Kıbrıs*. Ankara: Ajans-Türk Matbaacılık Sanayii.
- Erdönmez, C. (2004). *Şer'iyye Sicillerine Göre Kıbrıs'ta Toplum Yapısı (1839-1856)*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Isparta.
- Genel Kurmay Başkanlığı, (1988). *Atatürkçülük: Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri*. İstanbul: Milli Eğitim Basım Evi.
- Gökkaya, K. A. (2001). Sosyal bilgiler eğitimi bölümü öğrencilerinin (lisans) tarih bilinci üzerine bir anket değerlendirmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 231-244.
- Gökkaya, K. A. ve Yeşilbursa, C. C. (2009). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımının akademik başarıya etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Bahar 2009, 7(2), 483-506.
- Günay, N. (2005). Filik-i Eterya Cemiyeti. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 263-287.
- Güngör, E. (2003). *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*. İstanbul: Ötüken Neşriyat
- Gürel, Ş. S. (1984). *Kıbrıs Tarihi (1878-1960)*. Cilt: I, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Halaçoğlu, Y. (1993). Osmanlı Döneminde Kıbrıs'ta İskân. *Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü Uluslararası Sempozyumu*, K.K.T.C. Doğu Akdeniz Üniversitesi.
- Hatipoğlu, M. (1988). Yunanistan'daki Gelişmelerinin Işığında Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922), , Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Keser, U. (2006). *Kıbrıs'ta Türk-Yunan Fırtınası (1940-1950-1960-1970)*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Mütercimler, E. (2007). *Kıbrıs Barış Harekâtının Bilinmeyen Yönleri Satılık Ada Kıbrıs*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar). Ankara.
- Özdemir, R. (2017). Tarih bilincinin oluşması ve tarihi vesikaların değerlendirilmesinde nelere dikkat edilmelidir. *Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 108-136.
- Satan, A. (2004). Yeni İngiliz Belgeleri Işığında Kıbrıs ve Önemi. *Yeni Dönem Türkiye Araştırmaları*, Sayı:6.
- Sezginsoy, B. ve Akkoyunlu, B. (2011). Sosyal bilgiler dersinde tarih bilinci oluşturmada dizgeli öğretimin etkililiği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 411-422.
- Tekeli, İ. (2000). *Tarih öğretiminin yeniden yapılandırılması*. İstanbul: Tarih Vakfı.
- Turan, O. (1964). Orta Çağlarda Türkiye Kıbrıs Münasebetleri. *Bellekten*, XXVIII/110, 209-227.
- Ulusoy, K. (2009). Lise Öğrencilerinin Tarih Dersinin İşleniş İle İlgili Düşünceleri. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), 417-434.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1973). *Osmanlı Tarihi*, Cilt:III/I, Ankara: TTK Basımevi.
- Yıldırım ve diğerleri, (2000). *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (Nüfus-Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları)*. Ankara.
- Yıldırım, A ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (9. Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.